

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΡΑΠΗΙ

συνδρομῇ ἐτησίᾳ προπληρωτά

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κης, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωσταποῦλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομῇ ἐτησίᾳ προπληρωτά

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρῃσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ)

Ἄριθ. 25.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Μαΐου 1898.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Πετταλότζη, Πῶς ἡ Γερτρούδη διδάσκει τὰ τέκνα τῆς, δευτέρα ἐπιστολῇ. — Ἡ Ὀλυμπία. — Περὶ τῶν ὀνομάτων εἰς πουλλοὺς—πουλλα, —πούλλον. — Στατιστικὴ ἐν τῷ τμήματι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. — Παιδιά παρ' ἡμῖν ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη.

ΠΕΣΤΑΛΟΤΖΗ

ΠΩΣ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΕΡΤΟΥΔΗ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΗΣ

Ἐπιστολὴ δευτέρα.

(συνέχεια ἰδὲ προηγούμενον φύλλον).

Ὁ ἱερεὺς ὑπέδειξεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς πρεσβυτέρους μαθητὰς του, οὓς αὐτὸς εἶχε κατηχήσῃ, τοὺς οὕτω διδαχθέντας μαθητὰς τοῦ Κρούσιου. Κατόπιν ὅμως ὁ Κρούσιος ἐπεχείρησεν ἐπόμενος εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὸν συρμόν τῆς ἐποχῆς νὰ συμμίξῃ τὴν ἀναλυτικὴν τῶν λέξεων μέθοδον, ἣν καλοῦσι κατηχητικὴν, καὶ τὴν Σωκρατικὴν, ἣτις ἀρμόζει εἰς βαθυτέραν τῶν πραγμάτων ἐξέτασιν. Ἄλλ' ἢ κρασις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἔχη κατὰ φυσικὸν λόγον ἀλλὰ ἀποτελέσματα ἢ τὸν τετραγωνισμόν τοῦ κύκλου, ὃν ὁ ὑλοτόμος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας πέλεκυν πειρᾶται νὰ κατορθώσῃ ἐπὶ ξυλίνης σανίδος. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δυνατόν. Ὁ ἀπαιδευτός, ὁ ἐπιπόλαιος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθη, ἐξ ὧν ἤντλει ὁ Σωκράτης καὶ πνεῦμα καὶ ἀληθείας. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἡ ἐπιχείρησις δὲν ἐπετύγχανε πάλιν. Ὁ μὲν Κρούσιος ἐστρεφεῖτο τῶν βάσεων τῶν θεμελιωδῶν τῆς ἐρωτήσεως, οἱ δὲ παῖδες τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀπόκρισιν. Οὗτοι δὲν εἶχον γλῶσσαν δι' ἐκεῖνα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγίνωσκον ἀλλὰ καὶ οὐδὲν βιβλίον, τὸ ὁποῖον νὰ ἔθετε εἰς τὸ στόμα αὐτῶν ὀρισμένην ἀπόκρισιν εἰς καταλη-

πτὴν τινα ἐρώτησιν ἢ καὶ ἀκατάληπτον.

Ὁ Κρούσιος δὲν ἐνόει καθαρῶς ἀκόμη τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἀνομοίων τούτων πραγμάτων. Δὲν ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ μὲν κυρίως κατηχητικὴ μέθοδος, μάλιστα ὅταν πρόκειται περὶ ἐννοιῶν ἀφηρημένων, πλὴν τῆς ὀφελείας ἣν παρέχει εἰς τὸν χωρισμόν τῶν λέξεων καὶ τῆς δεξιότητος εἰς ἀναλυτικοὺς τύπους, δι' οὓς παρασκευάζει καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ψιττακιστὴ γινομένη ἐπανάληψις ἀκατάληπτων φθόγγων· ἡ Σωκρατικὴ ὅμως μέθοδος εἶναι ἀνοίκειος ὅλως εἰς παιδία, ἐξ ὧν λείπουσι ἀμφότερα καὶ αἱ γνώσεις καὶ ἡ γλῶσσα. Ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἠδίκησεν ὁ Κρούσιος φρονῶν ὅτι ἡ ἀποτυχία ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του προέρχεται ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου καὶ νομίζων ὅτι καλὸς διδάσκαλος δι' ἐρωτήσεων δύναται νὰ κατορθώσῃ ὥστε νὰ λαμβάνῃ ὀρθὰς καὶ ὀρισμένας ἀποκρίσεις τῶν παιδῶν περὶ παντὸς εἶδους θρησκευτικῶν ἢ ἠθικῶν ἐννοιῶν.

Ὁ Κρούσιος εἶχεν ἐμπέση εἰς τὸν συρμόν τῆς Σωκρατικῆς μεθόδου ἢ μάλλον εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ μεγάλη αὕτη τέχνη εἶχε γενικῶς παραμορφωθῆ καὶ διαστραφῆ καὶ ἐξευτελισθῆ διὰ τῆς ἀναμίξεως διδασκαλικῶν ἀλλοκότων τύπων τῆς κατηχητικῆς. Ἐνόμιζον τότε οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἠδύναντο διὰ τῆς μεθόδου ταύτης νὰ ἐξεγείρωσι τὸν νοῦν καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς νὰ προκαλῶσι θαύματα. Πιστεύω ὅτι νῦν ἐξεγείρεται ὁ κόσμος ἐκ τοῦ ὄνειρου τούτου.

Ὁ Κρούσιος ὅμως ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ ὄνειρῳ

τούτω βαθέως. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἐβανκάλων σκληρῶς ἐν τούτῳ. ἄλλως θὰ μοι ἦτο ἀπορον πῶς ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν δὲν παρετήρει ὅτι καὶ ὁ ἱεραξ καὶ ὁ ἀετὸς οὐδὲν ὄν ἐκ τῆς φωλεᾶς τῶν πτηνῶν δύνανται νὰ ἀρπάσωσι, ἂν ταῦτα δὲν ἔχωσι θέση ἐκεῖ ὡς. Ὅτε δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδρομῆς τῶν Ἀππεντελίνων ἦλθεν εἰς τὸν Φισχῆρον, ἀνεπερώθησαν πάλιν αἱ ἐλπίδες του περὶ τοῦ πράγματος τούτου. Ὁ Φισχῆρος ἐποίησε τὰ πάντα νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν εὐπαιδευτὸν διδάσκαλον, καθ' ἣν εἶχε γνῶμην περὶ τούτου.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιν μου ἀντὶ νὰ φωτίσῃ αὐτὸν πρῶτον περὶ τῶν πραγμάτων, ἅτινα θὰ ἐχρησίμευον ὡς βάσις τῆς κατηχητικῆς διδασκαλίας, ἀπεπειράθη νὰ ἀναβιάσῃ αὐτὸν εὐθύς εἰς τὰ ὕψη τῆς ἐπιπολαίου κατηχητικῆς μεθόδου.

Ὁ Κρούσιος ἀναμνησκέται εὐσεβῶς τοῦ Φισχῆρου καὶ ὀμιλεῖ μετ' εὐλαβείας καὶ εὐγνωμοσύνης περὶ ἐκείνου ὡς εὐεργέτου καὶ φίλου. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις κατέστησε καὶ ἐμὲ προσφιλεῖς εἰς τὸν Φισχῆρον, ἀπαιτεῖ νὰ μὴ ἀφήσω ἐν τῷ σκοτεινῷ οὐδεμίαν γνῶμην, οὐδεμίαν περίστασιν ἐπὶ τοῦ πράγματος τούτου δυναμένου πολὺ ἢ ὀλίγον νὰ συντελέσῃ καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τοὺς βοηθοὺς μου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ιδέας καὶ τῆς ἀγάπης, ἥτις ἐνώκει ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπήσω, πόσον ὁ Κρούσιος ἐθαύμαζε τὴν μεγάλην προχειρότητα, μετ' ἧς ὁ Φισχῆρος ἔκαμεν πλῆθος ἐρωτήσεων περὶ πολλῶν ἀντικειμένων ἐλπίζων ὅτι καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ χρόνου καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας του θὰ κατώρθωνεν ὡσαύτως ἐπὶ τῶν σπουδαιότερων μαθημάτων νὰ συλλέξῃ ὅσας ἐρωτήσεις ἦσαν ἀρκεταὶ πρὸς διασάφην τῶν ἐννοιῶν καὶ δὲν ἠδύνατο νῆ ἀποκρύψῃ ὅτι, ἂν Διδασκαλεῖον εἶναι τὸ σχολεῖον, ὅπερ μορφώνει πάντα διδάσκαλον εἰς τὴν τέχνην ταύτην τοῦ ἐρωτᾶν, τότε Διδασκαλεῖον εἶναι πρᾶγμα μικροῦ λόγου ἄξιον.

Ὅσα δὲ περισσότερα ἐργάζετο μετ' αὐτὸν Φισχῆρον, τοσοῦτ' ὑψηλότερον ἐφαίνετο τὸ πρὸ αὐτοῦ κείμενον ὅρος καὶ τοσοῦτ' ὀλιγωτέρας ἠσθάνετο τὰς δυνάμεις του, αἵτινες ἐβλεπεν ὅτι ἀπητοῦντο, ἵνα ἀναβῆ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Ὅτε δὲ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς διατριβῆς παρ' ἡμῖν τοῦ Φισχῆρου ἤκουσέ με διαλεγόμενον μετ' αὐτοῦ περὶ ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ καὶ ὁμοίως ἐναντίον τῆς Σωκρατικῆς μεθόδου κηρυχθέντα, διότι εἶπον ὅτι δὲν εἶμαι τῆς γνώμης νὰ καθιστῶμεν τὴν

κρίσιν τῶν παιδῶν προώρως ὄριμον, ἀλλὰ τούναντίον νὰ ἀναστῆλωμεν τοῦτο ὅσον δυνάμεθα περισσότερον, μέχρις ὅτου οἱ παῖδες οὐ μόνον καλῶς ἀντιληφθῶσι ἀκριβῶς τὸ ἀντικείμενον, περὶ οὗ πρέπει νὰ ἐκφρασθῶσι, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις γινώσκωσι, αἵτινες τὴν οὐσίαν καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν δηλοῦσι, τότε ἀμέσως συνησθάνθη ὁ Κρούσιος ὅτι ταῦτα ἀκριβῶς αὐτὸς δὲν ἔχει καὶ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῆς παιδεύσεως, ἣν ἐσκόπου ἐγὼ νὰ δώσω εἰς τοὺς μαθητὰς μου.

Εἰ καὶ ὁ Φισχῆρος τὸ καθ' ἑαυτὸν τὰ πάντα ἐποίησεν, ὅπως εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐπιστήμας, ἵνα προπαρασκευάσῃ αὐτὸν νὰ δύναιτο νὰ διδάσκῃ τὰς γνώσεις ταύτας, ὁ Κρούσιος ὁσημέραι ἐπέιθετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὅτι τοῦτο διὰ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων δὲν εἶναι κατορθωτόν, διότι πανταχοῦ ἐλείπον παρ' αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τῶν γλωσσικῶν καὶ τῶν πραγματικῶν μαθημάτων, ἃς τὰ βιβλία ταῦτα ἄλλα μὲν μᾶλλον, ἄλλα δὲ ἦττον προϋπέθετον εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Ἐνισχύετο δὲ εἰς τὴν ὀρθὴν ταύτην γνῶμην καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἃ ἐβλεπεν ἐκ τῆς δυσκολίας τῶν πρώτων στοιχείων τῶν γνώσεων, ἃ ἐγὼ ἐδίδασκον τοὺς μαθητὰς μου καὶ εἰς ἃ ἐγὼ καρτερικώτατα ἐπέμενον. Τοῦτο μετέβαλεν αὐτοῦ τὴν ὅλην θεωρίαν περὶ διδασκαλίας καὶ τῶν βάσεων, ἐφ' ὧν εἶχεν οἰκοδομήσῃ ταύτην. Εἶδεν ὅτι ἐγὼ διὰ πάντων ὅσα ἐποίουν, μᾶλλον ἤθελον νὰ ἀναπτύξω κατὰ ποσὸν τὴν δύναμιν τοῦ παιδὸς ἢ νὰ καταδείξω τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ ἐκάστης μου διδασκαλίας. Καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπέισθη περὶ τῆς ὅλης βαρύτητος τῆς ἀναπτυσσομένης μεθόδου μου, ὅτι οὕτω τίθενται θεμέλια καὶ πεποισθήσεων καὶ περαιτέρω προόδου τῶν μαθητῶν, ἃ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ τις κατ' ἄλλον τρόπον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ πόθος τοῦ Φισχῆρου νὰ ἰδρῦσῃ Διδασκαλεῖον προσέκρουεν εἰς προσκόμματα. Προσκληθεὶς νὰ ἐργάζηται ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀνέβαλε ἐν μᾶλλον εὐθέτῳ χρόνῳ τὴν σύστασιν τοῦ Διδασκαλείου, διετήρησεν ὅμως τὴν διεύθυνσιν τῶν σχολείων Βουργῶδης, ἣν ἐξήσκει αὐτὸς μακρόθεν. Ἐσκόπει νὰ μεταβάλῃ τὸν διοργανισμὸν αὐτῶν καὶ ἦτο τοῦτο ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἀφ' οὗ, ὅτε αὐτὸς ἦτο παρὼν καὶ μετεχειρίσθη πρὸς τοῦτο σύμψασαν τὴν δύναμίν του καὶ τὸν χρόνον του δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τῆς μεταρρυθμίσεως νὰ κάμῃ, βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατορθωθῇ τώρα, ἀπόντος αὐ-

τοῦ καὶ ἀπασχολουμένου με ἐργασίας ἐτερογενεῖς Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τοῦ Φισχῆρου ἡ θέσις τοῦ Κρούσιου ἦτο κρίσιμος. Αὐτὸς ἐνόει ὅτι μόνος ἀνευ τῆς προσωπικῆς συνδρομῆς τοῦ Φισχῆρου δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ κατορθώσῃ, ὅτι οὗτος περιέμενε παρ' αὐτοῦ. Μάλιστα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Φισχῆρου μοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν νὰ ἐνώσωμεν τὰ σχολεῖά μας. Ἀλλ' ἐγὼ, εἰ καὶ εἶχον ἀνάγκην ξένης βοηθείας, ἀπέκρουσα ὅμως τὴν πρότασιν, ἐπειδὴ δὲν ἤθελον νὰ λυπήσω τὸν Φισχῆρον, ὅστις εἶχε πάντοτε τὸν πόθον νὰ ἰδρῦσῃ Διδασκαλεῖον, λίαν δὲ ἠγάπα τὸν Κρούσιον. Ἀλλ' ὁ Φισχῆρος μετ' ὀλίγον ἐνόησε καὶ τότε ὁ Κρούσιος κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν, καθ' ἣν ὀμίλησε μετ' αὐτοῦ, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως τῶν σχολείων. Ὁ ἀποθνήσκων προθύμως καὶ εὐχαρίστως κατένευσε πρὸς τοῦτο. Ἡ μνήμη τοῦ ἀνδρὸς θὰ εἶναι εἰς ἐμὲ αἰετοῦ ἀγαπή. Καὶ αὐτὸς ἐπέδωκε τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς λίαν εὐγενῶς οὐδενὸς κόπου ἠειδόμενος. Ἐὰν ἔζη καὶ ἐβλεπε τοὺς ὀριμάνοντας καρποὺς τῶν ἐργασιῶν μου, πάντως θὰ συνεδεόμεθα ἀμφότεροι καὶ θὰ συνεφωνοῦμεν εἰς πάντα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φισχῆρου προέτεινα μάλιστα ἐγὼ εἰς τὸν Κρούσιον τὴν ἐνωσιν τοῦ σχολείου μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μου, καὶ ἀμφότεροι ἠσθάνθημεν ἐκ τούτου ἀνακούφισιν, ἀλλὰ καὶ αἱ δυσχέρειαι τοῦ σχεδίου μου ἐπαίσθητῶς νυξήθησαν. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου ἐν Βουργῶδῃ ἤσαν διάφοροι καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν μόρφωσιν καὶ κατὰ τὰ ἦθη. Ἀλλ' ἡ προσέλευσις μαθητῶν ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ἐπολλαπλασίασαν τὰς δυσκολίας, καθ' ὅσον οὗτοι πλὴν τῆς ἄλλης διαφορᾶς εἶχον καὶ φυσικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ σκέπτεσθαι, εἰς τὸ συναισθάνεσθαι, εἰς τὸ ὀμιλεῖν, καὶ καθίστων οὕτω τὸν βίον μου ὀχληρότερον, ἀφ' οὗ ἄλλως εἶχον νὰ παλαίσω καὶ πρὸς ἐπιβουλὰς κατὰ τοῦ συστήματός μου, πρὸς τὸ ἀκατάριστον ἀκόμη τῆς μεθόδου, ἥτις ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ἀπλῶς ὡς πείραμα. Εἰς οἷαν κατάστασιν εὐρισκόμην εἶχον ἀνάγκην ἡσυχίας ἀπολύτου διὰ νὰ κάμω τὰ πειράματά μου, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤρχοντο αὐτόκλητοι ἰδιῶται καὶ μοι ἐδίδον μαθήματα τί νὰ κάμω διὰ νὰ διδάξω τὰ τέκνα τῶν, τὰ ὅποια ἔστελλον πρὸς ἐμὲ.

Καὶ ἐν τῷ πρότερον οἱ ἄνθρωποι ἐνταῦθα ἤρκοοντο εἰς ὀλίγα πράγματα καὶ εἰς ὀλίγας γνώσεις τοῦ σχολείου, τώρα ὅμως ἀπῆτον παρ' ἐμοῦ ὅπως τὸ σύστημά μου, ὅπερ περιελάμβανε τὰς βάσεις πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως, καὶ εἶχεν ὑπ' ὄψιν μικρὰ παιδία,

καὶ ἐπωκοδοῦμαι ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης αὐτῶν μορφώσεως, φέρῃ ἀποτελεσμα καὶ εἰς παιδία δώδεκα καὶ δέκα τριῶν ἐτῶν, τὰ ὅποια μέχρι τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἶχον ἐλευθέρως ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη συννηθίσῃ νὰ ζῶσι ἀνυπότακτα καὶ ἀπερίσκεπτα καὶ τὰ ὅποια πρὸς τοὺς ἄλλοις εἶχον καταστήσῃ καὶ δύσπιστα πρὸς τὴν μεθόδον μου. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπὶ τοιούτων παιδῶν δὲν ἐφάνη μεταβολὴ καὶ ἐκ τούτου ἐπέισθησαν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἡ μέθοδος δὲν εἶναι τίποτε. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι μέθοδος εἶναι διαφορά τις εἰς τὸν συλλαβισμὸν καὶ εἰς τὴν γραφὴν. Ὁ σκοπός, ὃν ἐπέδιῳ καὶ εὐρῶ εἰς πάντα τὰ εἶδη τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης τὰς βεβαίας καὶ ἀσφαλεῖς βάσεις, ἡ ἐπιθυμία ἣν εἶχον νὰ ἐνισχύσω τὴν δύναμιν τὴν ἐσωτερικὴν τῶν παιδιῶν γενικῶς πρὸς πᾶσαν ἐπιχείρησιν καὶ ἡ ἀπάθειά μου καὶ ἡ φαινομένη ἀδιαφορία μου νὰ ἀναμείνω τὰ ἀποτελέσματα ἃ θὰ προέκυπτον βαθμηδὸν μόνον—ταῦτα πάντα ἦσαν πύργοι Ἰσπανικοί. Οὐδὲν ἐκ τούτων αὐτοὶ προσεδόκων καὶ οὐδὲν ἐκ τούτων ἐβλεπον. Τούναντίον μάλιστα ἐκεῖ, ἐνθα ἐγὼ ἐμόρφωνον δύναμιν, ἐκεῖνοι εὐρισκον μηδέν. Ἐλεγον ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν μαθάνουσι ἀνάγνωσιν, δὲν μαθάνουσι γραφὴν, ἀκριβῶς διότι ἤθελον νὰ διδάξω αὐτοὺς τὴν ὀρθὴν γραφὴν καὶ τέλος δὲν ἦσαν εὐσεβεῖς, ἀκριβῶς διότι ἐγὼ πάντα ἐποίουν ὅπως ἀπομακρύνω τὰ πρῶτα κωλύματα πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἃ τίθενται ἐν τῷ σχολείῳ, καὶ μάλιστα διότι ἐπολέμουν τὴν ιδέαν ὅτι ἡ ψιττακιστὴ γινομένη ἀπομνημόνευσις τῆς κατηχήσεως εἶναι δῖθεν ἡ μόνη μέθοδος, καθ' ἣν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἠθέλησε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν λατρείαν καὶ εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἔλεγον παρηρησία ὅτι εἰς τὸν θεὸν δὲν ἀρέσκει ἡ μωρία καὶ ἡ πλάνη, ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ βατολογία ὅτι δὲν εἶναι προσβολὴ κατὰ τοῦ θεοῦ ἢ κατὰ τῆς θρησκείας, ἐὰν κατὰ πρῶτον διδάξωμεν τοὺς παῖδας νὰ σκέπτονται, νὰ συναισθάνωνται καὶ νὰ πράττωσιν ὀρθῶς, νὰ αισθάνωνται ἐν ἑαυτοῖς ζῶντα καὶ νὰ ἀπολάβωσι τὰ καλὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὶν ἢ ἐντυπωθῶσι εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν αἱ διδασκαλῖαι τῆς θετικῆς θρησκείας καὶ τὰ οὐδέποτε λυόμενα ζητήματα αὐτῆς ὡς μέσον ἀσκήσεως καὶ μορφώσεως τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ δὲν ἀγανακτῶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν παρεξήγησιν, ἥς μικροῦ δεῖν ἐπιπτον θύμα, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχον κακὸν σκοπὸν καὶ πληρέστατα ἐννοῶ ὅτι συννηθισμένοι εἰς

τά ἀγυρτεύματα τῶν διδακτικῶν μεθόδων μας παρεγνώρισαν τὸν ἐμὸν ἀπέριτον τρόπον πρὸς εὐρεσιν νέας μεθόδου.

Καὶ συνέβη ἐνταῦθα ὅτι συμβαίνει καὶ ἀλλαγῆ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν βλέπουν ἓνα ἰχθύιν ἐν τῇ λίμνῃ τῶν ἡ θαλάσσαν ὀλόκληρον πλήρη κυπρίνων ὀπίσω τῶν ὀρέων.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΟΛΥΜΠΙΑ

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τοῦ Πύργου σιδηρομικρῶς ὑπάρχει μικρὰ κοιλάς πανταχόθεν ὑπὸ χθονίων ὀρέων περικλειομένη ἢ γνωστὴ Ὀλυμπία, ὅπου ἦτο πάλαι ὁ ναὸς τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν, τοῦ Διός, καὶ ὅπου ἐτελοῦντο οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες, οὓς ἴδρυσεν ὁ μεγίστος τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ἡρακλῆς. Ἡ θεὰ εἰς τὸν εὐρισκόμενον ἐντὸς τῆς κοιλάδος ταύτης εἶναι λίαν περιωρισμένη, ἀλλὰ περιέργων οὐδεμία καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον στενοχωρία, τὸν ἀντικτὸν δὲ εὐφροσύνη καὶ εὐσεβῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀφοσίωσις ἀκουσίως κυριεύουσι τὴν ψυχὴν του. Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ περιωρισμένῳ τούτῳ χώρῳ συνέρχεται εὐκολώτερον εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ψυχῆς του στρέφει ἐν πλήρει κατανήξει τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ δὲ διαρρέων τὴν κοιλάδα Ἀλφειός, εἰκὼν τῆς φθορᾶς καὶ καταστροφῆς, ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν θρησκευτικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνοικοδόμησιν. Ὅποιαν δὲ ἐντύπωσιν θὰ ἐποιεῖ ὁ ἱερός οὗτος χώρος εἰς τοὺς παλαιούς Ἕλληνας, κεκαλυμμένος ὑπὸ περικαλλῶν ναῶν οἷον τῆς Ἡρας, τῆς Ῥέας, τοῦ Διός, ὑπὸ ἱερῶν οἷον τοῦ Πέλοπος, τῆς Ἰπποδομείας, ὑπὸ πλήθους βωμῶν πρὸς θυσίας, ὑπὸ οἰκοδομημάτων πρὸς φύλαξιν τῶν ἀφιερωμάτων, ἢ πρὸς κατοικίαν τῶν λειτουργῶν, κεκαλυμμένος ὑπὸ πλήθους ἀνδριάντων διαφόρων κατ' ἐποχὰς καὶ πόλεις νικητῶν τῆς Ὀλυμπίας, κοσμούμενος μὲ τὰ οἰκοδομήματα οἷον τὸ Φιλιππεῖον, τὸ Λευωνιδαιῖον, τὴν ἐξέδραν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἔχων δὲ στάδιον, ἵπποδρόμον, παλαίστραν, γυμνάσιον;

Ἄν δὲ εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὸ λαμπρότατον τῶν ἀγαλμάτων ὅσα ἐποιήθησαν ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ ἀγαλμα τοῦ Διός, ὅπερ ἐποίησεν ὁ δαίμονιος τῆς ἀρχαιότητος γλύπτης ὁ Φειδίας ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, εὐκόλως κατανοεῖ τις ὅποις γοητεία καὶ καὶ θρησκευτικὴ εὐλάβεια καταλάμβανε πάντα, ὅστις ἐπάτει τὸν πόδα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν!

Εἰ καὶ τὸ ἀγαλμα παρεστάθη καθήμενον, ἐν τούτοις τὸ ὄψος αὐτοῦ, συναριθμουμένου καὶ τοῦ ὕψους τῆς βάσεως, ἦτο περὶ τὰ 12 μέτρα. Ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ μέγεθος μόνον τοῦ ἀγάλματος τὸ καταπλήσσει τὸν θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ θρόνου, ἐφ' οὗ ἐκάθητο ὁ θεός, πε-

ποιημένου ἐκ χρυσοῦ, ἐλέφαντος, ἐβένου καὶ πολυτίμων λίθων καὶ φέροντος θαυμασίας παραστάσεις οἷον τὰς Χάριτας, τὰς Ὁρας, τὰς ἐξ Νίκας, Σφίγγας ἀρπαζούσας παῖδας Θεβαίους, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν φονεύσας τοὺς Νιοβίδας, τὸν Ἡρακλέα μαχόμενον κατὰ τῶν Ἀμαζόνων καὶ πλήθος ἄλλων μυθικῶν παραδόσεων. Ἀλλὰ καὶ τὸ βάθρον τοῦ θρόνου καὶ τὸ ὑποπόδιον τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἐβάσταζον λέοντες χρυσοῖ, ἔφερον πλείστας παραστάσεις ἐξειργασμένας οἷον Ἥλιον ἐπὶ τοῦ ἄρματος, Ἐρωτα ὑποδεχόμενον τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναδυομένην Ἀφροδίτην καὶ ἄλλους θεούς. Ἀλλὰ τὴν ψυχὴν συνεκλόνηζε καὶ ἀνύψου εἰς ἄλλον κόσμον ἢ τελειότης τοῦ ἀγάλματος, ἰδίως δὲ ἐκφρασις τοῦ προσώπου, ἧτις ἀπετύπου τὴν θεῖαν μακαριότητα, τὸ βασιλικὸν καὶ μεγαλοπρεπές. Ὁ Φειδίας ἀπετύπωσε τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος κατένευσε πρὸς τὴν Θέτιν παρακαλοῦσαν αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Τρῶας ἐν τῷ πολέμῳ, ἵνα οἱ Ἕλληνες νικηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐκτιμήσωσι ἔτι μᾶλλον τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς ἐκτίθειται τοῦτο ἐν Ἰλιάδος Α. 538 διὰ τῶν ἐξῆς τριῶν στίχων.

Ἡ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Ἀμβρόσια δ' ἄρα χαιταί ἐπερώσαντο ἄνακτος κρατὸς ἅπ' ἀθανάτοιο. μέγα δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπον.

Ὁ Θεός, καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἐστεφανωμένος μὲ στέφανον ἐκ κλάδων ἐλαίας εἶχεν ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ Νίκην κρατοῦσαν στέφανον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ σκῆπτρον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὀπίου ἐκάθητο αἰτός. Εὐρὺ δὲ ἱμάτιον ἔχον ἐνεργασμένα ζῴδια καὶ ἄνθη ἐπεκάλυπτε τὸ κατώτερον τοῦ σώματος μέρος καὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ βραχίονα. Ἦσαν δὲ τὸ ἱμάτιον, τὰ πέδιλα, ἡ κόμη, ὁ μύσταξ καὶ ὁ πάγων χρυσοῦ, τὰ δὲ γυμνά μέλη ἐλεφάντινα. Τοσοῦτον δὲ τέλειον ἦτο τὸ ἀγαλμα, ὥστε ὁ λαὸς ἐπίστευεν ὅτι πράγματι ἦτο ὁ θεός αὐτός, ὅτι ὁ Φειδίας εἶδε τὸν θεὸν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ παρέστησεν αὐτὸν ἀπαράλλακτα, ὅπως ἦτο, ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ εἶχε ἄλλο πρόσωπον καὶ ἄλλην ἐμφάνισιν. Ἐλεγον δὲ ὅτι, ὅτι ὁ Φειδίας ἐτελείωσε τὸ ἔργον, ἠρώτησε τὸν Δία ἂν παρέστησεν αὐτὸν καλῶς, καὶ εὐθὺς κεραυνὸς κατέπεσε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Φειδίου, σημεῖον τῆς τελείας τοῦ θεοῦ ἐπιδοκιμασίας. Διὰ τοῦτο ἐθεώρουν οἱ παλαιοὶ δυστυχῆ πάντα Ἕλληνας, ὅστις ἤθελεν ἀποθάνῃ, χωρὶς νὰ ἴδῃ ἄπαξ τοῦλάχιστον τὸν Δία τοῦ Φειδίου ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς τέχνης ἐσφίξετο μέχρι τοῦ 5 αἰῶνος μετὰ Χριστόν, ὅτε φαίνεται ἐπικρατήσαντος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἑλλάδι κατεστράφη, ἀφ' οὗ μάλιστα ἠδύνατο νὰ πορισθῶσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι καὶ μέγαν θησαυρόν. Ὅτι δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔφερεν αὐτὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοῦτο δὲν φαίνεται ἔχον πιθανότητα.

Ἡ διαταγὴ τοῦ Χριστιανοῦ αὐτοκράτορος ἐν Κωνσταντινούπολει Θεοδοσίου τοῦ δευτέρου ἐν ἔτει 426 μ.Χ. νὰ κρημίνωσι πάντας τοὺς ἐθνικούς ναοὺς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὡς καὶ φοβεροὶ σεισμοὶ μετέβαλον εἰς ἐρείπια τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ ἄλλα ἐνταῦθα οἰκοδομήματα, ὁ δὲ ποταμὸς Κλάδεος, ὅστις ἐκ βορρᾶ ἐρχόμενος χύνεται εἰς τὸν Ἀλφειόν, πλημμυρῶν κατέκλυζε καὶ ἐπέχωνε τὸν ἱερὸν χώρον, ὃν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους ὁ Ἀλφειός, ὁ μέγας καὶ ὀρηκτικὸς τῆς Πελοποννήσου ποταμὸς, πολλάκις ἀπεπειράθη νὰ διαβρώσῃ καὶ ἀφανίσῃ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνω τοῦ ἱεροῦ χώρου ἐπικαθήμενον Κρόνιον ὄρος, ὃ στολιζοῦσιν εἰσέτι αἱ ἀγριελαῖαι, αἰτίνες ἄλλοτε συμμετεῖχον τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς χαρᾶς τῶν νικητῶν ἐπιστέφουσαι τοὺς κροτάφους αὐτῶν, δὲν ἔμεινεν ἀπλοῦς θεατῆς ἐν τῇ συνωμοσίᾳ τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἀνθρώπων πρὸς καταστροφὴν τῆς Ὀλυμπίας. Ὑπὸ σεισμοῦ ἀπεκόπη φαίνεται ἡ μέρους τοῦ ὄρους καὶ πηλὸν ἐκάλυψε τὴν ἐξέδραν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἡρας καὶ οὕτως διεφύλαξε ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν αἰῶνων καὶ ἄλλα ἀγάλματα, ἐν οἷς τὸ κάλλιστον πάντων τῶν ἀγαλμάτων τοῦ κόσμου, ὅσα σήμερον διατηροῦνται, τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους. Οὕτως ὁ χώρος εἶχεν ἰσοπεδωθῆ καλυφθεὶς ὑπὸ ἄμμου τῶν ποταμῶν καὶ χώματος τοῦ ὄρους καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ὕμνησε ὁ Πίνδακος, τὸ «μουσῶν ἱερὸν στόμα», ὁ «Θήβας Ἐλικώνιος κύκνος», ἐφέρετο τὸ ἄροτρον τοῦ χωρικοῦ τῆς Δρούβας, αἰωνία δὲ σιγὴ ἐπεκάθητο εἰς τοὺς χαρμωσοῦς πάλαι τῆς Ὀλυμπίας χώρους, οὐδὲν δὲ ἐφαίνετο μαρτυροῦν περὶ τῆς ἄλλοτε μεγαλοπρεπείας αὐτῆς.

Αἰωνία ἔστω δόξα εἰς τὸν Κούρτιον, τὸν Γερμανὸν καθηγητὴν, ὅστις διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἔπεισε τὴν Πρωσικὴν Κυβέρνησιν νὰ δαπανήσῃ περὶ τὸ ἑκατομμύριον δραχμῶν καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τὰ τεθαμμένα ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἀνασκαφὴ ἤρχισε κατὰ τὸ ἔτος 1875 καὶ ἐτελείωσε κατὰ τὸ 1881, ἀπεκάλυψε δὲ τὰ θεμέλια πάντων τῶν ναῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, πλήθος δὲ ἀγαλμάτων, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐναέτια ἀγάλματα τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Πάντα τὰ εὐρεθέντα κείνται ἐν τῷ ὀρειῷ μουσεῖῳ, ὅπερ ἐκτίσθη δαπάνῃ τοῦ πλουσίου ὁμογενοῦς Ἀνδρέου Συγγροῦ, καλῶς διατεταγμένα καὶ ἕκαστος δύναται ἀνέτως νὰ παρατηρήσῃ καὶ ὠφελῆθῃ ἐκ τῆς σπουδῆς αὐτῶν. Τὰ ἀγάλματα τὰ ἐναέτια τοῦ ναοῦ παριστάνουσι τὰ μὲν κείμενα πρὸ τὸ ἀριστερὸν μέρος τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ μουσεῖον τὴν μάχην τοῦ Οἰνομάου καὶ τοῦ Πέλοπος ἐν ὄλῳ ἀγάλματα 21, ἐν οἷς καὶ 8 ἵπποι· τὰ δὲ κείμενα εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσερχομένου ἀγάλματα παριστάνουσι τὴν Κενταυρομαχίαν ἐν τῷ Πηλῳ κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου. Αἱ δὲ 12 μετόπαι αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ παριστάνουσι τοὺς ἀθλοὺς τοῦ Ἡρακλείους.

Τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ δεσμεύει τὸ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς ἰδρυμένον ἀγαλμα τῆς Νίκης, ὅπερ εὐρήθη ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, ἔργον τοῦ Θερακὸς Παιωνίου. Ἡ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἐπιγραφὴ λέγει ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ οἱ Ναυπάκτιοι ἀφιέρωσαν τοῦτο εἰς τὸν Δία ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν πολεμίων καὶ ὅτι γλύπτης τοῦ ἀγάλματος εἶναι ὁ Παιώνιος ἐκ Μένδης τῆς Θερακίας. Οἱ πολέμιοι εἶναι οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες ἐνίκηθησαν ἐν ἔτει 425 ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων βοηθούτων καὶ τῶν Μεσσηνίων τῆς Ναυπάκτου, στρατηγούτων τοῦ Κλέωνος καὶ Δημοσθένους. Ὁ τεχνίτης θέλων νὰ κατασκευάσῃ μνημεῖον τῆς νίκης διενεχθῆ νὰ πλάσῃ τὴν Νίκην αὐτὴν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ κατερχομένην, ἵνα στεφανώσῃ τοὺς νικητάς. Τὸ ἔργον τοῦτο νὰ παρασταθῇ θεὰ ἐν τῷ ἀέρι ἦτο δυσκολώτατον, ἀλλ' ἡ εὐφυΐα τοῦ τεχνίτου ὑπερένικησε ἀπάσας τὰς δυσκολίας. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου βάθρου ἔχοντος ὕψος ἐξ ἑπτῶν καὶ σχῆμα πυραμίδος ἑλοσθῆς τριγώνου παρίστατο ἡ θεὰ κατερχομένη ὀρθία πρὸς τὴν γῆν, ἀετὸς δὲ τεχνηέντως μεταξὺ τοῦ βάθρου καὶ τῆς θεᾶς πετόμενος χρησιμεύει ἔνθεν μὲν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ θεὰ πέτεται διὰ τῶν ἀνεφωγμένων περὺγων τῆς ἐν τῷ ἀέρι, ἔνθεν δὲ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς στήριγμα τοῦ ἀγάλματος, ὅπερ πατεῖ ἐπ' αὐτοῦ τὸν δεξιὸν πόδα, πρὸβάλλον ἐλαφρῶς τὸν καλλίσφυρον ἀριστερόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι πρὸς τοὺς ἄλλοις χάριν τῆς στερεώσεως τοῦ ἀγάλματος ἐπενόησεν ὁ τεχνίτης, ὅπερ μάλιστα ἐξαιρεῖ ἔτι μᾶλλον τὴν χάριν καὶ τὸ ἐμψυχον τοῦ ἀγάλματος. Καθ' ὃν χρόνον κατέρχεται ἡ θεὰ, ὁ χιτὼν αὐτῆς σχιστός ὢν καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου πορπώμενος διανεμοῦται ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ κάτω φορᾶς καὶ οὕτως ἐμφανίζον γυμνὸν τὸ κάλλος τῶν βραχιόνων, τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους, συναγεται ἐπιχαρίτως πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ διὰ τῶν πλουσίων πτυχῶν γοητεύει μὲν τὴν αἴσθησιν, ὑποστηρίζει δὲ καὶ συγκρατεῖ καὶ τὸ ἀγαλμα. Τὸ κάλλος τοῦ σώματος εἶναι ὅ,τι τέλειον δύναται τις νὰ φαντασθῇ, οἱ πόδες, τὰ σκέλη, ὁ κορμὸς, οἱ βραχίονες ἐμφανίζουσι ἄρρητον γυναικεῖον κάλλος καὶ γενναῖα λυπηρὰν μεταλλοχολίαν ὅτι ὁ χρόνος δὲν ἐσειβάσθη τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγάλματος, ὅπερ εἶναι ἀποτετριμμένον ὀλόκληρον. Οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ διδάσκαλοι τοῦ κόσμου καὶ θὰ εἶναι πάντοτε, εὐτυχῆ δὲ τὰ ἔθνη, ἀτινα σπουδαζοῦσι τὰ ἔργα αὐτῶν.

Περιγραφὴν ὀλοκλήρου τοῦ μουσεῖου τῆς Ὀλυμπίας δὲν δύναμεθα ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν, ἀπλῶς ἐνομίσασαμεν καθήκον νὰ εἰπωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος νέου θησαυροῦ καὶ νὰ προτρέψωμεν τοὺς συμπολίτας ἡμῶν μάλιστα δὲ τοὺς διδάσκαλους ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ νὰ τραπῶσι τὴν πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν ἀγούσαν ὁδόν, ἵνα αἰσθανθῶσι εὐτυχίαν καὶ χαρὰν, ἣν γεννώσιν εἰς τὸν ἄνθρω-

πον τὰ ἔργα τὰ τέλεια, τὰ ἔργα τὰ Ἑλληνικά. Τὰ περὶ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἐξετέθησαν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ
ΕΙΣ

ΠΟΥΛΟΣ ΠΟΥΛΛΑ, ΠΟΥΛΛΟΝ κλπ.

Ὁ κ. Γ. Χατζηδάκης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, οὗ ἡ γνώμη ἐν τοῖς γλωσσικοῖς ζητήμασι ἔχει μέγα κύρος, ἀποδεικνύει ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ὅτι τὰ ὀνόματα τὰ λήγοντα εἰς Πουλλος πρέπει νὰ γράφονται διὰ διπλοῦ λ ὡς προερχόμενα ἐκ τῆς Λατινικῆς λέξεως Pullus σημαίνουσης νεογνὸν πτηνοῦ, πουλλά, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Πῶλος ὡς τινες ἐνόμισαν. «Ὅτι τὸ Πῶλος Πῶλιον ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀνάληθες. Πολὺ ὀρθότερον ἐδίδαξεν ὁ αἰδιμος Κοραῖς ἐν Ἄτ. Α'. 172 ὅτι «τὸ Πῶλος ἐσήμαινε παλαιὰ τὸ νέον γέννημα τῶν κτηνῶν, οἷον ἵππων, ὄνων κλπ., καθὼς καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ ὑποκοριστικὸν Πῶλαριον, Πουλάριον) ἐφύλαξε τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἀλλὰ ὑποκοριστικὸν ἀρχαῖον τοῦ Πῶλος εἶναι τὸ Πῶλιον, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Πουλάριον...» Ἐλέγχει δὲ ὁ διατεινόμενος τοῦτο δεινὴν ἀγνοίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Διότι πάντες σήμερον μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν διδασκαλίαν τοῦ κάλλιστα καὶ ἀριστα φυλοκρινήσαντος καὶ διδάξαντος ταῦτα φιλιτάτου καὶ σεβαστοῦ μοι διδασκάλου Κόντου ἠξεύρομεν ἢ τοῦλάχιστον ὀφείλομεν νὰ ἠξεύρομεν ὅτι οὐχὶ πάντα ὅσα ἢ τῶν τραγικῶν ἢ τῶν λυρικῶν γλώσσα παρέχει. ἦσαν γνήσια τοῦ Ἀττικοῦ καὶ καθόλου τοῦ συνήθους Ἑλλήνου λόγου κτήματα. Ὅστις ἄρα ἀποδεικνύει χρῆσιν τινα ἐκ μόνων τῶν τραγικῶν, δὲν πρέπει νὰ φαντάζεται ὅτι ἀποδεικνύει τι τῆς ὅλης γλώσσης. Οὕτω λ. χ. ἐλέγετο ὑπὸ τῶν τραγικῶν καὶ τὸ δάμαλις καὶ τὸ μόσχος καὶ τὸ πόστις καὶ τὸ σκύλος καὶ τὸ σῆμνος καὶ τὸ δράκων κτλ. ἐπὶ τῶν τέκνων (μικρῶν ἢ μεγάλων ἀδιάφορον) τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πεζογράφων τῶν ἀποφευγόντων τὰ ἐξετημένα καὶ παρηλλαγμένα ταῦτα, οὐδέποτε. Ἡ ἀχρηστία δὲ τούτων ἐν τοῖς πεζογράφοις ἐμφαίνει ὅτι ταῦτα καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν συνήθει λόγῳ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀχρηστα. Καὶ ἀληθῶς πῶς δύναται τις, ἂν μὴ θύῃ τῷ Βάκχῳ, νὰ ὀνομάσῃ ἐν τῷ συνήθει λόγῳ τὸν υἱὸν ἢ

τὴν θυγατέρα τινός, ἐνίοτε βασιλέως ἢ βασιλίσσης, Πουλάρι, Μουσκάρι, Δαμάλι ἢ τι τοιοῦτον; Πουλλά καὶ πουλλάκι δύναται κάλλιστα νὰ ὀνομάσῃ αὐτά, καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ ἔλεγον νεοττοῦς, νεόττια.

Αὐτόδηλον δὲ ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες δὲν ἐποιοῦντο ἐν τῇ λαλουμένῃ καὶ συνήθει γλώσσῃ αὐτῶν χρῆσιν τῆς λέξεως Πῶλος, Πῶλιον ἐπὶ τῶν τέκνων τοῦ ἀνθρώπου, ἀδύνατον παντάπασιν ἦτο νὰ διασωθῇ αὐτὴ παρ' ἡμῶν μετὰ τῆς σημασίας ταύτης. Ὅτι δὲ εἶχον ἐκεῖνοι, δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ παραδώσουν ἡμῖν. Τὴν λέξιν Πῶλος, Πουλάριον εἶχον ἐκεῖνοι ἀληθῶς ἐπὶ τῆς γνωστῆς σημασίας καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐκληρονομήσαμεν αὐτὴν καὶ λέγομεν Πουλάρι καθὼς καὶ Μουσκάρι καὶ (ἐρίφι καὶ ἀρτί μου σκυλλάκι κτλ. ἕκαστον κατὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν.)

Ὁ κ. Χατζηδάκης μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐμβριθείας ἐρευνᾷ, ἂν ἡ λέξις Πουλλος, ἐξ ἧς ἐγεννήθη τὸ ὑποκοριστικόν, Πουλλά, Πουλλάριον εὐρίσκειται παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Ἦδη ἐν τῷ ἀποκρύφῳ Εὐαγγελίῳ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὅπερ φαίνεται συνταχθῆναι κατὰ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα εὐρίσκειται ἡ λέξις Πουλλά, ὅτι κατὰ τὸν δέκατον μ. Χ. αἰῶνα τὸ Πουλλος εὐρίσκειται ὡς κατάληξις διλωτικῆ οὐ μόνον τῶν τέκνων τῶν ἀνθρώπων π. χ. Γαβριηλόπουλος, ἀλλὰ καθόλου παντός νεογνοῦ π. χ. ὄρνιθόπουλον, περιτερόπουλον. Κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα παρὰ Προδρόμῳ εὐρίσκειται τὸ Πουλλον λεγόμενον καθόλου ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ μικροῦ ἐπὶ τε ἐμψύχων καὶ ἀψύχων π.χ. ψησοπούλον, ψαλιδόπουλον. Ὅτι δὲ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις γράφονται ταῦτα δι' ἑνὸς λ, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς πτοῖσῃ, διότι οἱ μεταγενέστεροι ἀποβαλόντες τὴν διάκρισιν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, τὴν τῶν ἀπλῶν καὶ διπλῶν συμφώνων ἠδύνατο νὰ γράψωσιν, ὡς ἐνόμιζον ὀρθότερον παραπλανώμενοι ὑπὸ παρετυμολογίας τῶν λέξεων. Τὸ πρωτότυπον Πουλλος ἐξ οὗ τὸ ὑποκοριστικὸν Πουλλά, Πουλλάρι εὐρίσκειται διατηρηθῆναι ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Κυπρίων «Πουλλος = ὁ νέος καὶ εὐχάριστος ἄνθρωπος.» Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰταλιῶται Ἑλληνες καὶ τῶν νησιωτῶν οἱ διακρίνοντες τὰ διπλᾶ τῶν ἀπλῶν συμφώνων ἐν τῇ λέξει Πουλλά καὶ Πουλλάρι διπλοῦσι τὴν διὰ διπλοῦ λ γραφὴν τοῦ πρώτου, τὴν δι' ἀπλοῦ δὲ λ γραφὴν τοῦ δευτέρου.

Τοιαῦτα δ' ἐν συνόψει ἐκθέτει ὁ κ. Χατζη-

δάκης περὶ τῆς γενέσεως καὶ γραφῆς τῶν εἰς Πουλλος ληγόντων ὀνομάτων.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ καλὸν νομίζομεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα συνθεσίας τινὰς τοῦ λαοῦ ἐν Πελοποννήσῳ κρατούσας, σχετικὰς πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν εὔρεσιν καὶ ἄλλης παραγωγῆς τῆς λέξεως Πουλλος. Ὡς γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Πελοποννήσῳ δὲν εἶναι κατάληξις μόνον πατρωνυμική, ἀλλὰ καὶ κύριον ὄνομα Πουλλος. Ἐν τῇ πατρίδι μου Ζυγοβιστίῳ, ὅταν οἰκογενείας τινὸς ἀποθνήσκωσι τὰ ἀρρενα τέκνα, ἡ μήτηρ μετὰ τὸν τοκετὸν ἀρρενος, ἵνα διαλάβῃ τρόπον τινὰ τὴν μοῖραν ἀποξενουῦται τοῦ τέκνου τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀφίνουσα νὰ πωληθῇ τοῦτο εἰς μίαν τῶν παρισταμένων κατὰ τὸν τοκετὸν γυναικῶν γειτόνων ἢ συγγενῶν. Μία δηλ. τῶν γυναικῶν τούτων λαμβάνουσα τὸ βρέφος ἐν τῇ ἀγκάλῃ κηρύττει τὴν πώλησιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἄλλας γυναῖκας, ὧν μία ἢ καὶ πολλαὶ ἀγοράζουσιν αὐτὸ καταβάλλουσαι τὸ ἀντίτιμον εἰς πράγματα ἐδώδιμα συνήθως οἶνον καρύδια, ἀμόγδαλα, ζαχαράτα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκτοτε τὸ βρέφος καλεῖται Πουλλος, ὅπλα δὲ Πουλλημένος ἐκ τοῦ Πουλλῶ = Πουλλῶ. Τοιαῦτα ὀνόματα δηλοῦντα τὰς περιστάσεις, ὑφ' ἧς τὰ ἄτομα τὰ οὕτως ὀνομαζόμενα ἐγεννήθησαν καὶ αὐξάνουσι, εἶναι προσφιλῆ ὀνόματα παραγκωνίζοντα τὰ διὰ τῆς βαπτίσεως διδόμενα. Συχνότατα δὲ συμβαίνει παρὰ τῷ λαῷ, ἐὰν ἡ εὐφροσύνη ἐπιτρέπῃ τοῦτο, νὰ ἀποτελῇ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν ὀνομα π. χ. ὁ Ἰωάννης τοῦ Κανέλλου γίνεται Κανελλόγιαννης, ὁ Ἰωάννης τοῦ Πουλλοῦ Πουλλόγιαννης, ὁ Πουλλος τοῦ Θεοδώρου Θεοδωρόπουλος.

Τοσοῦτο δὲ προσφιλὲς ὄνομα εἶναι τοῦ Πουλλος ἐν Πελοποννήσῳ, ὥστε αἱ μητέρες δίδουσιν αὐτῷ καὶ εἰς τέκνα τῶν ὑπὸ ἄλλας συνθήκας γεννηθέντα, ἢ τὰς πρότερον παρ' ἡμῶν μνημονευθείσας. Κύριός τις ἐκ τῶν λογίων βαπτίσας χωρικὸν παιδίον ἐκάλεσε Ἀγαμέμνονα. Τοσοῦτο δὲ κακῆμφατον τὸ ὄνομα ἐφάνη εἰς τὴν μητέρα, πρώτην φορὰν νῦν ἀκούσασαν τοιοῦτο ὄνομα, ὥστε οὐδεμίαν τούτου ἔκαμε χρῆσιν ὀνομάζουσα εἰς τὸ ἐξῆς τὸ τέκνον τῆς διὰ τοῦ προσφιλοῦς ὀνόματος Πουλλος.

Ἴσως ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως, ἢν παραδέχεται ὁ κ. Χατζηδάκης νὰ εἶναι ἡ ἀρχική καὶ ἡ ὀρθοτάτη πασῶν. Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου νὰ ἐλησμονήθῃ ἢ ταυτίσῃ τοῦ Πουλλοῦ πρὸς τὸ νεογνὸν καὶ ἡ

φαντασία τοῦ λαοῦ εὐροῦσα λέξιν Πουλλος ὑπομνησκουσάν αὐτὸν τὸ Πουλλῶ νὰ ἐπλασεν ὀλόκληρον δράμα ἐπιξηγηματικὸν τῆς καταγωγῆς τῆς λέξεως. Περὶ πάντων τούτων ἀρμόδιος νὰ ἀποφανθῇ εἶναι ὁ κ. Χατζηδάκης, ὃς κατέχει πάντα τὰ στοιχεῖα ἀκριβοῦς γνώμας περὶ τῶν τοιούτων.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΝ Τῷ ΤΜΗΜΑΤΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν τῇ διηνεκεῖ βροῇ καὶ μεταβολῇ τοῦ τμήματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῶν, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1878 διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος διαρκoῦς πειραματισμοῦ, πόσαι ἰδέαι ὀρθαὶ δὲν ἐρρήθησαν ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος καὶ πόσαι ἰδέαι πλημμελεῖς δὲν ἐφηρμόσθησαν πρὸς βλάβην τῶν σχολείων! Ὡς ἐν παράδειγμα ἐκ τῶν πολλῶν, ἃ δυνάμεθα προχειρώς νὰ καταλέξωμεν, εἶναι καὶ ἡ ἰδέα τῆς συστάσεως γραφείου τῆς στατιστικῆς, ὅπερ ἐν ἔτει 1886 ἔδρυσεν ὁ τότε γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν σχολείων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῇ ἐγκρίσει τοῦ τότε ὑπουργοῦ, διέλυσε δὲ ὁ διάδοχός του, ἵνα φανῇ ὅτι διίσταται πρὸς τὸν προκατόχον του, ἢ ὅτι εἶναι σπουδαιότερος αὐτοῦ, ἀφ' οὗ δὲν ἐγκρίνη τὰ μέτρα ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες πρὸ 10 ἐτῶν τὴν ἔδρυσιν γραφείου στατιστικῆς ὑφίστανται ἔτι καὶ σήμερον, καλὸν νομίζομεν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1886 ἀναφορὰν τοῦ τότε γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων κ. Π. Π. Οἰκονόμου ἔχουσαν ὡς ἐξῆς:

«Σοφός τις εἶπεν ὅτι οἱ ἀριθμοὶ κυβερνοῦσι τὸν κόσμον. Ἄν τοῦτο ἀληθεύῃ, τότε ἐν τῷ τμήματι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου οὐδὲ ἔχνος τι φαίνεται κυβερνήσεως διότι οὐδαμοῦ εὐρίσκειται ἐργασία τις ἀπογραφική. Εἰς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν καὶ χονδροειδέστατα σφάλματα τῆς ὑπηρεσίας καθ' ἡμέραν παρατηρούμενα νὰ διορίζωνται ὑπεράριθμοι διδάσκαλοι ἐν σχολείοις πρὸς βλάβην τοῦ δημοτικοῦ ἢ δημοσίου ταμείου. Ἐκτὸς δὲ τούτου διὰ τὴν ἔλλειψιν στατιστικῶν ἐργασιῶν δὲν δυνάμεθα εὐθὺς νὰ διαβλέπωμεν πολλὰ ἐλαττώματα τῶν σχολείων καὶ νὰ προβαίνομεν ταχέως εἰς τὴν διόρθωσιν αὐτῶν. Ὁ Lessing εἶπε: Statistik ist eine still stehende Geschichte ἦτοι ἡ Στατιστικὴ εἶναι ἱστορία μὴ προχωροῦσα. Καὶ ὡς ἡ ἱστορία εἶται πολῦτιμον μάθημα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὕτω καὶ ἡ στατιστικὴ. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. νὰ ἐγκρίνη τὴν ἔδρυσιν γραφείου ἀπλοῦ τῆς

στατιστικῆς ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ, τὴν δὲ ἐργασίαν ταύτην νὰ ἀναθέσωμεν εἰς ἓνα τῶν καλῶν δημοδιδασκάλων, ἱκανὸν διὰ τοιαύτην ἐργασίαν. Ἐλπίζω δὲ ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ θὰ τύχῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας ὑμῶν, κύριε ὑπουργέ, καὶ ὅτι θὰ εὐαρεστηθῆτε πρῶτος ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης νὰ ἐγκαινίσθητε ἐργασίαν, ἧς ἡ ἔλλειψις μαρτυρεῖ μεγάλην ἀταξίαν ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας.»

Ταῦτα ἔγραψεν ὁ τότε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ ἐποιοεὶ ἀθροῦβως, ὁ δὲ σωφρονέστατος καὶ φιλόπατρις τότε ὑπουργὸς κ. Ἄρ. Κοντογούρης; προθύμως συνέδραμε καὶ ἰδρύθη γραφεῖον, ὅπερ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ στενεκέντρωσε πλείστην ἀπογραφικὴν ὕλην, ἣν ἐπρόκειτο νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἰδίῳ φυλλάδιῳ, εἶχε δὲ ὀρισθῆ κατ' ἔτος νὰ δημοσιεῖται τοιοῦτο φυλλάδιον, ἵνα φαίνεται ἡ ὅλη κατὰ ττασις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλ' ἡ ἐπιελθοῦσα Κυβερνητικὴ μεταβολὴ κατέστρεψε τὰ πάντα καὶ ἐν ἔτει 1892 θέλον τὸ Ὑπουργεῖον νὰ εἰσαγάγῃ νέον διοργανισμόν τῶν δημοτικῶν σχολείων εὐρέθη ἠναγκασμένον νὰ στηριχθῆ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν εἰς εἰκοτολογίας τοῦ κ. Παπαμάρκου, καθ' ἃς τὰ $\frac{7}{100}$ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς πόλεως ἢ μιᾶς κώμης εἶναι μαθηταὶ καὶ νὰ διορίζονται διδάσκαλοι ὅπου δὲν εἶναι μαθηταὶ καὶ νὰ λείπωσι ἐκ τῶν κοινοτήτων διδάσκαλοι, ἔνθα εἶναι μαθηταὶ πολυαριθμότεροι τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῶν Παπαμαρκεῖων πινάκων. Δὲν εἶναι ἄρα γε τὰ παθήματα ἱκανὰ νὰ σωφρονίσωσιν ἡμᾶς καὶ νὰ ἰδρυθῆ τέλος πάντων γραφεῖον στατιστικῆς ἐν τῷ τμήματι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως;

ΠΑΙΔΙΑΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

ΥΠΟ

ΒΛ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ

π. Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ Διδασκαλείου.

ἜΟ κλήδονας ἐν Στενημάχῳ.

ἜΟ κλήδονας γίνεται καὶ ἐν Στενημάχῳ τῆς Θράκης, ὡς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ὅμως συνοδεύεται ὑπὸ ἰδιαίτηρας τινὸς παιδείας ἢ μάλλον παραστάσεως δραματικῆς ἐχούσης ἱστορικὴν σημασίαν. Γίνεται δὲ ὡς ἐξῆς:

Τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (24 Ἰουνίου) οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες τῆς συνοικίας συνέρχονται εἰς οἰκίαν τινὰ καὶ μετὰ τὰς συνήθεις προετοιμασίας ῥίπτουσιν ἐντὸς ἀγγείου πλήρους ὕδατος τὰ σημάδια των. Ἐκθέτουσι τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ χαμηλῆς τινοῦ στέγης καὶ ἀποχωρίζονται.

Τὴν ἐπιούσαν ὄρθρου βαθέος συνέρχονται πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν αἱ αὐταὶ νεάνιδες καὶ οἱ νέοι, ἐνδεδυμένοι τὰς ἑορτερὰς στολάς των. Ἐκεῖ δὲ αἱ νεάνιδες ἐκλέγουσι μίαν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ στολίζουσιν αὐτὴν ὡς νύμφην με ἐνδυμασίαν καὶ πέ-

πλους καὶ ἄλλα κοσμήματα, τὰ ὅποια φέρουσιν ἐκ τῶν οἰκιῶν των· ἡ ἐνδυσις δὲ αὕτη γίνεται ἐν μέσῳ χαρμοσύνων ᾄσμάτων, γελῶτων καὶ ἀστεϊσμών. Αὕτη εἶναι ἡ Καλὴ—Νίτσα (ἡ νύμφη), ἐξ ἧς καὶ ἡ τελετὴ ὄλη καὶ ἡ ἑορτὴ (τοῦ ἁγίου Ἰωάννου) καλεῖται ἐκεῖ τῆς Καληνίτσας. Ἀφοῦ δ' ἐτοιμασθῆ καθ' ὅλη ἡ νύμφη Καληνίτσα, ὄλη ἡ συνοδία ἐκκινεῖ με βῆμα βραδύτατον καὶ ἐν τάξει πορευομένη. Τὴν Καληνίτσαν ἔχουσιν ἐν τῷ μέσῳ, ἧτις ὡς ἀληθινὴ νύμφη βαδίζει βραδέως ἔχουσα τὸ πρόσωπον κεκαλυμμένον με τὸν νυμφικὸν πέπλον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὴν γῆν. Αἱ δὲ πανταχοθεν περικυκλοῦσαι αὐτὴν ὑποβαστάζουσιν αὐτὴν ἐλαφρῶς ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τὴν ἀερίζουσιν με ῥιπίδια, (τὰ ὅποια κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους αἱ ἴδιαι κορασίδες κατεσκεύαζον ἐκ χάρτου χρωματιστοῦ, ὠνόμαζον δὲ αὐτὰ μυγιστήρια. Καθ' ὄλην δὲ τὴν ὁδὸν μέχρις οὗ φθάσωσιν εἰς τὴν ὀρισμένην θέσιν, κῆπον ἐξοχικὸν ἢ σύσκιον ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἄδουσιν ὄλαι καὶ ἄλλαι μὲν ᾄσματα, μάλιστα δὲ τὸ τῆς Καληνίτσας, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς μόνον τοὺς πρώτους στίχους ἐνθυμοῦμαι, ἔχοντας οὕτω:

Καληνίτσα, στολισμένη,
δώδεκα χρόνων·
δώδεκα χρόνων τὴν πῆρε
ὁ γιανίτσαρος,
Νὰ τὴν μᾶθῃ τὸ δοξάρι
καὶ τὸν πόλεμον.

Οἱ δὲ νέοι, οἱ ὅποιοι συνήθως εἶναι ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῶν κορασιῶν, παρακολουθοῦσιν ὀπισθεν τὴν γαμήλιον συνοδίαν ὡς φύλακες κρατοῦντες εἰς χεῖρας ὄπλα ἀβλαβέστατα τοὺς λεγομένους φαλακάρδες. Εἶναι δὲ ὁ φαλακὰς χάρτης διπλωμένος ἐν σχήματι τριγώνου με δύο ἄκρας ἐξεχούσας, ἐκ τῶν ὁποίων κρατούμενος διὰ τῶν δακτύλων καὶ ἀνατινασσόμενος εἰς τὸν ἀέρα πλαταγεῖ.

Ἀφοῦ ἡ συνοδία φθάσῃ εἰς τὸ ὀρισμένον μέρος ἐν τοιαύτῃ πομπῇ, παραδίδεται εἰς παιδιάς διαφόρους, εἰς ᾄσματα καὶ χορούς. Διέρχονται δὲ ὄλην τὴν ἡμέραν διασκεδάζοντες· περὶ δὲ τὴν δειλὴν ἐπιστρέφουσι με τὴν αὐτὴν τάξιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τότε ἡ Καληνίτσα ἐξάγει ἐκ τοῦ ἀγγείου τὰ σημάδια.

Ὡς βλέπει ἕκαστος, τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἐκείνῃ κατὰ τὴν Θράκην ἑλληνικῆ γωνίᾳ συνεδέθη με νεώτερα ἱστορικὰ γεγονότα τῆς φοβερᾶς ἐποχῆς τοῦ γιανιτσαρισμοῦ.

Ἡ Καληνίτσα (καλὴ Ἀνίτσα;) εἶναι παρθένος Ἑλληνίς, τὴν ὁποίαν ἐκοῦσαν ἢ ἄκουσαν (δὲν γνωρίζομεν) ἐκλέγει σύζυγόν του ὁ γιανίτσαρος· αἱ νεάνιδες αἱ περικυκλοῦσαι τὴν Καληνίτσαν καὶ ἄδουσαι εἶναι αἱ συνομίληκες αὐτῆς συνοδεύουσαι τὴν νύμφην εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου. Οἱ νέοι με τοὺς φαλακάρδες εἶναι πιθανῶς οἱ γιανίτσαροι οἱ συνοδεύοντες τὸν εὐτυχῆ γαμβρὸν γιανίτσαρον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ἰδιαιτέρον πρόσωπον χάριν ἴσως σεμνότητος ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ὄλης σκηνογραφίας.